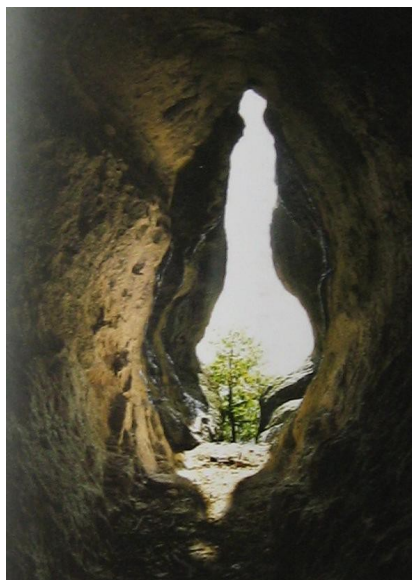

„Раждането” на времето **(«Пещерата – утроба» и находката от с. Казичене)**

В последните години, в медиите, и особено в Интернет, стана известна пещерата «Тангардък кая», която се намира на 20 км северозападно от гр. Кърджали, до хижа «Боровица», над с. Пъдарци. В нея, около обед, на пода, обработен като улей, Слънцето се

проектира като светла полоса във формата на «фалос», насочен на север, към изкуствено издялана скална форма («ниша»), наподобяваща «вулва» (така нар. «олтар»; Стоев 2002). От някои снимки се вижда, че в оста, пред «фалоса», има още едно светло петно с приблизително кръгла форма, което се получава след като светлината премине през «нарочно изсечен прорез на тавана» (който според Н. Овчаров бил «невидим»; Обр. 1).

Наблюденията показват, че дори по време на зимното слънцестоене, когато светлината на Слънцето прониква най-дълбоко в пещерата (по време на местния обед), «фалосът» не може да достигне до «вулвата», за да я «покрие», т.е. да я «оплоди». Това е озадачаващо, тъй като «инцеста» между мъжкото (слънчевото) и женското (лунното) начало, би следвало да се повтаря ежегодно (поне по презумпция)¹.

Тъй като Луната е другото голямо небесно светило, което е способно да осветява предмети и да хвърля сенки, належащо е провеждането на едно специализирано археоастрономическо изследване, което да потърси връзката на паметника именно с нейното движение. Сравнена със слънчевата деклинация, лунната се променя в по-голям диапазон [от $+(\epsilon + 5^{\circ}9')$ до $-(\epsilon + 5^{\circ}9')$] около стойността на наклона на еклиптиката ($\epsilon \approx 24^{\circ}$, за II хил. пр. Хр.). Затова Луната може «да пада» по-ниско над южния хоризонт, както и да се издига по-високо от Слънцето, на юг в меридиана.

Подът на пещерата, който все още не е разкрит, вероятно крие останки от изкуствена обработка. Предварителните наблюдения на специалисти-геолози показват, че на места скалата е търкана с абразиви (Лещаков 2008, 122). Впрочем, подобно търкане е характерно за мегалитните паметници от Западна Европа и за каменните баби от скитско време, от района на Евразия. Големите камъни-ортостати първо са оглаждани с търкане и едва след това върху загладената повърхност са отбелязвани с клин необходимите знаци [вж. паметниците публикувани от М. Brenan (Brennan 1983)]. Очевидно целта на едно такова загладяване, на иначе много грубата скална повърхност, е имало за цел да оформи една равна приемателна (за светлите проекции) повърхност. Върху нея вероятно са отложени съответните (засага неоткрити) «приемни маркери». Няма съмнение, че след разчистването на пода на пещерата, върху предварително огладената с абразиви повърхност (на централния улей) ще бъдат документирани въпросните «приемни маркери». Анализът на ъглите, под които светлината на Слънцето и Луната попада в тези маркери, ще хвърли обилна светлина върху астрономическите стойности на паметника.

¹ Невярно и подвеждащо е твърдението на В. Фол, че през периода 2000 - 1000 г. пр. Хр., влизащата през входа светлина, по времето на зимното слънцестоене, е достигала олтара-вулва (Фол В. 2007, 92 и 214). Разликата в наклона на еклиптиката между нашето време и въпросния период се измерва в порядъка на 20-на ъглови минути, което е нищожно на фона на промените в лунната орбита (деклинация) в цикъла от 18,61 години. Последните 6 метра в пещерата са били издълбани от човешка ръка. Причината за това „отдалечаване” от входа очевидно е друга и е свързана с второто по светимост небесно светило - Луната.

Една много вероятна (почти сигурна) бъдеща констатация е заключението, че по време на минимална деклинация светлината на Луната докосва, или покрива (напълно?), „вулвата“ („олтара“) в дъното на пещерата. Тази констатация ще ни изправи пред възможността да анализираме архаични митологични пластове, които лежат в основата на самия фундамент от идеи, свързан с „появата на света“ и „началото на времето“.

В митологичен план покриването на „вулвата“ (= Земята) от светлината на Луната (= „женското начало“, т.е. „небесната Земя“) е брилянтно астрономическо потвърждение на теориите на проф. Ал. Фол, за сътворението на света в тракийската митология, посредством акта на самозачеване на Великата богиня-майка². Тук се сблъскваме именно със самозачеване, защото и Земята, и Луната са женски митологични факти³. След самозачеването, следва период на бременност, в края на който се ражда хтоничния син, който, след като възмъжее, става любовник на майка си и така тя зачева следващото поколение богове, „задвижвайки времето“.

Покриването на „вулвата“ от лунна светлина (т.е. на женски „тъмен“ от женски „светъл“ факт) става през точно определена, в известни граници на разсейване, астрономическа цикличност, свързана с Луна в минимална деклинация, когато тя преминава най-ниско над южния хоризонт. Това събитие се повтаря равномерно през период от **18,61 тропични години** – така нар. **Период на завъртане на лунните възли** (= **230 синодични месеца**), който е съизмерим с календарния, лунно-слънчев Метонов цикъл (= **19 тропични години** = **235 синодични месеца**).

Следователно, в примордиален митологичен план, периодът от самозачеването на Великата богиня майка, до раждането на Слънцето, е почти 19-годишен⁴.

Известно е, че в един Метонов цикъл от 19 години се вмъкват точно **7 интеркаларни месеца**. Числото 7 се оказва отново логично свързано с теориите на проф. Ал. Фол, според които в *първия пълен цикъл, в който богинята-майка* (Артемиде/Аксиокерса) *е в покой* (1), *самозачева* (2), *износва* (3) *и ражда сина си* (хтоничния син-паредър с име Дионис/Аксиерос)⁵ (4), *после го изчаква да възмъжее* (5), *съединява се с него* (6) *и ражда „слънчевия син“* Аполон/Хелиос (7), *е 7-степенен*. Но 7 са, както казахме по-горе, интеркаларните месеци в 19-годишния цикъл. Следователно е възможно тези 7 степени да отговарят на интеркаларните месеци в един нормално функциониращ лунно-слънчев календар.

Нека разчленим 7-степенния цикъл на неговите две ясно различни основни части. Първо имаме един изначален („примордиален“) 4-степенен цикъл, който би следвало да съдържа 4 интеркаларни месеца ($\approx$ 11-годишен лунно-слънчев цикъл), в края на който се появява, за пръв път в митичната история на света, мъжкото (все още хтонично и „триединно“) начало (което „задвижва времето“), след което се развива първият в историята на света 3-степенен цикъл, с 3 интеркаларни месеца (= 8-годишен лунно-слънчев цикъл), в

² В календара (пещта) от Слатино, върху дясната страна на модела, се документира един вид броене при което се прескача първото множество от 9 луни. Това е периодът на „бременност“ на Великата богиня-майка, която първо трябва да зачене (самозачене), после да износи „плода“ и накрая да го „роди“. Всъщност „времето стартира“ със своето раждане, т.е. с раждането на сина на Великата богиня-майка, който е активната страна, която се движи (т.е. „твори“), в сексуален и космически план. Известно е, че основната реалност на времето е движението. Именно затова този първи пакет (в пещта от Слатино) се подминава на *prima vista* в броенето и се прибавя едва накрая (данни от непубликуваната дисертация на автора).

³ Питагорейците наричали Луната „срещуземие“ и „въздушна земя“ (ПИП 1994, 96-97).

⁴ Възрастта от 19 години е възрастта на пълнолетието на тракийските младежи-войни, когато те са преминавали в по-висок статус – на мъже-войни, вземайки своите земни съпруги (по данни от непубликувано изследване на автора за съкровището от Летница).

⁵ Първият Дионис е „три-природен“. Този епитет е изключително рядък, но е визуализиран в куклата със 7 части, която е упомената в папируса от III в. пр. Хр. сред „играчките“ на Загрей и е носена от „Попа“ на днешния Кукеровден. Тази кукла е образът на мъжкото и на женското начало, но от съчетаването им е хермафродит, т.е. с „трета природа“, нова и различна от другите две (Фол 1995, 107-108).

края на който, т.е. на 7-ма степен, се ражда „слънчевия син” (т.е. „Слънцето”; Фол 1986, 161-163; Фол 2004, 51). Според Ал. Фол именно **числото 7 е кодът на тракийския орфизъм**, изграден от една първоначална тетрада (4) и една последвала го триада (3). Това са два ясно разделени етапи от мита за сътворението. Пак според проф. Ал. Фол, *триадата* е свързана с подредбата на олимпийския старогръцки пантеон, където *Бащата опложда Майката, за да дадат двамата живот на Сина*... Тя [триадата] е *твърде много експлоатиран принцип, докато тетрадата не е* (Фол 1995, 78)⁶.

Триадата е един безкрайно повтарян модел в свещенодействията. Според фиксираното по-горе правило, тя би следвало да означава трите интеркаларни месеца в 8-годишния цикъл (Октаетерида). Този цикъл започва да се повтаря, след като светът вече е бил създаден, от един изначален (“примордиален”) 11-годишен цикъл (с 4 интеркаларни месеца, т.е. с 4 “степени”). Сумата от тези два цикъла (11 + 8) дава най-точният календарен цикъл – Метоновият (= 19 тропични години = 235 синодични месеца). Веднъж създаден, светът (т.е. „времето”) продължава своето развитие или по 19-годишния цикъл, или по 8-годишния. С тях едновременно е свързан Аполон – Хиперборейски (Diod. II. 47, 1-6) и Аполон – Делфийски⁷. Специална връзка с Октаетеридата има и планетата Венера, т.е. Афродита, която за 8 тропични години прави 5 синодични (звездни) обиколки⁸.

Българската народна традиция свързва пещерите-утроби с образа на хтоничната богиня, „висията” („господарката”) Св. Марина, чествана ежегодно на 18 юли (срвн. празникът Стептерион в Делфи – вж. бележка под линия № 7). В пещерата на светицата били заключени всички животни, най-вече змиите. В нея тече водата на очистването и безполовото забременяване. Тук, под земята, в своята тъмна утроба, Великата богиня-майка сама зачева и ражда своя син. Затова веднъж годишно, в деня на светицата, девствени юноши и двойки се въвеждат в тайнството на зачатieto, в пещерата, охранявани от вълн от своите майки (Фол 1990а, 446). Св. Марина е безполово заченото дете.

Тройната находка от Казичене, Софийско

⁶ Както отбелязахме по-горе тетрадата се свързва с 11-годишния лунно-слънчев цикъл, за който има много малко данни в древната астрономия. Т.е. този цикъл е използван очевидно много рядко.

⁷ На всеки 8 години в Делфи се отбелязвало убийството на Питона, на празник наречен Στεπτήριον (DAGR, Stepterion). Според Момзен той се падал на 7 Букатиос, отговарящ в атинския календар на 7 Хекатомбайон. Средностатистическата дата (по Метоновите интеркалации) на този празник е 18-19. VII, което отговаря на “Горещниците” на Св. Марина (15, 16 и 17. VII), когато активността на змиите (т.е. “Питона”) е в своя апогей. Според Usener датата е 23-ти Илайос (Ιλαῖος), празник в чест на превземането на Троя, който в атинския календар отговаря на 23-ти Таргелион (средностатистическа дата 22-23. V). Според този автор, опожаряването на специално приготвената дървената сграда (“замъка на Питон”) е било равностойно на срутването на Приамовия дворец в Троя. 8-годишния празник в Делфи е отбелязван устойчиво в античната литература с термина enneateridas, т.е. “на деветогодие”.

⁸ В I в. пр .Хр. астрономът Хемин Родоски обяснил загадката защо египтяните съхранявали грижливо 365 дневната година, като не прибавяли 1 (високосен) ден на 4 години. Това ставало за да може “великият празник на Изиди (Венера) да съвпада с първия ден на египетския календар”, т.е. този факт е свързан с равенството: $365 \times 8 = 5 \times 584 = 2920$ денонощия (т.е. осем египетски години са равни точно на 5 синодични периода на Венера). Почитането на Изиди-Хатор-Сотис и нейния божествен съпруг, възлюбен и син (бога на луната) било несъвместимо с високосен ден. В руслото на това обяснение става по-ясен и смисъла на “клетвата на фараоните” – за ненамеса в устройството на египетския календар.

Изложените по-горе теоретични конструкции щяха да останат в сферата на несподелените хипотези, ако не беше находката от с. Казичене, Софийско. Става дума за три съда – златен, глинен и бронзов, поставени един в друг (Обр. 2). Най-малкият е златен (вж. Обр. 3). В долната си половина той има 19 вертикални канелюри, а на дъното, в кръг, са изработени 8 изпъкнали кръгове (малки “умбо”), свързани посредством напречни линии в 8 скачени спирали⁹. Тези две множества от символи подсказваха недвусмислено астрономическия контекст на паметника. Изследването му се осъществи благодарение на любезното съдействие на проф. Божидар Димитров, за което му благодаря.

Златният съд от Казичене е поставен в глинен (без следи от украса и изображения). Глиненият е открит в силно фрагментирано състояние, но днес е възстановен и реставриран. Двата съда заедно са били поставени в бронзов съд (котел), също без никаква украса¹⁰. Отделните съдове са изработени в огромен хронологичен диапазон, който е с разлика от половин хилядолетие (от 500 до 600 г.). Златният съд е най-стар и се датира в XIII - XI в. пр. Хр., глиненият вероятно е от началото на I хил. пр. Хр., а бронзовият

е от VII - V в. пр. Хр. (Станчева 1975, 62)¹¹. Според устна информация на М. Кузманов бронзовият котел от Казичене се датира около VIII в. пр. Хр. и има точни паралели във Фригия. Златен съд, подобен на този от Казичене, е открит в Белене, на р. Дунав (ИМ Плевен, инв. № 3898, вж. Обр. 4)¹².

Купата от Казичене, която тежи малко над килограм, е изработена от един златен лист, който е изчукан върху дървен калъп, след което допълнително е направена украсата на дъното с длета, циркул (“пергел с две остриета”) и клин-центровка (за „точкуване”).

Центърът на дъното на златния съд (вж. Обр. 5) е маркиран с малка изпъкнала полусфера (“умбо”), която по външния контур е дублирана с линия от гъсто изчукани (с центровка) дребни “точки”. Около централното “умбо”, на известно разстояние навън, е изчукан един изпъкнал пръстен, контурите на който (външен и вътрешен) също са маркирани с линии от гъсто начукани “точки”. Общата конфигурация, на така описаната до тук вътрешност, е “кръг (пръстен) с

⁹ Този орнамент е известен още като “бягащо куче”. Документиран е върху аналогични съдове от Троя VIIb2, както и върху множество къснобронзови и ранножелезни съдове. Документира се устойчиво и в по-късната тракийска торевтика, например в малкия нагръдник от Голямата могила при Дуванлий, както и върху фиали от Рогозенското съкровище: фиала № 46 (в кръга около умбото са поставени 11 кръгчета с точки в средата и тангенти, направени с резец), фиала № 53 (12 на брой релефни кръгчета с малки перли по средата и релефни тангиращи линии), фиала № 38 (13 на брой перли, съединени с тангиращи отсечки) (Василев 1987, 18).

¹⁰ Няма да се спирам подробно на митичната роля на котела в различни религии. Само ще отбележа, че в елинската литература този предмет е свързан с ролята на „подмладяването на жертвата”. Магьосницата Медея сварява в котел стар овен и го превръща в млад овен. По същия начин се върнала младостта и на бащата на Язон. Котелът е играл подобна роля във фолклора на много народи (Немировский 1983, 221).

¹¹ Последният намира най-точни паралели в Урарту, но като цяло подобни котли са откривани в широк ареал, който на запад достига земите на днешна Франция (Станчева 1975, 62). Златният и бронзовият съдове носят следите от продължителна употреба (Станчева 1973, 3).

¹² Този съд е значително по-малък, نامерен е случайно, без археологически контекст. Тялото е полусферично, устието е цилиндрично и е украсено при гърлото с два хоризонтални канелюра (за разлика от казиченския съд, който има три). Дъното е отбелязано с бразда, от която излизат 12 вертикални букела (канелюри). Прави впечатление несъмнено по-лошата изработка на съда, който се датира от В. Фол в VIII-VII в. пр. Хр. (Фол В. 1993, 85).

точка („умбо“) в средата“. Това е най-старият символ на Слънцето, известен още от Древен Египет, познат и днес в специализираната астрономическа литература като „символ на Слънцето“.

Кръгът с точка в средата, т.е. „централното Слънце“, е обиколен от 8 „умба“, съвсем малко по-малки от централното, свързани посредством диагонални черти, в един централен, кръгов мотив от есовидни спирали (Станчева 1975, 60). Без никакво съмнение тези 8 „умба“ отбелязват календарния цикъл на Октаетеридата, свързан с Венера – най-старата Велика богиня-майка¹³.

От външната страна на средите на диагоналните отсечки, съединяващи 8-те „умба“, са поставени, извъртяни с циркул 8 кръгчета с точки в средата. Линиите на тези кръгчета, за разлика от полуокръжностите в основата на устието, за които ще стане дума веднага, не са дублирани с гъсто изчукани (с „центровка“) точки. Те са оставени като голи продраскани линии.

Описаната до тук композиция е обиколена от пръстен, аналогичен на централния, от който излизат 19 релефни лъча (= 19-те вертикални канелюри). Без никакво съмнение това са годините на лунно-слънчевия Метонов цикъл. Тези 19 лъча завършват в горния външен край на рамото на съда, от външната страна на един почти хоризонтален (леко наклонен навън) перваз, който свързва върховете на тези лъчи с долния ръб на долния от двата реда *„разминаващи се полуокръжности“* (вж. Обр. 6). Тази сравнително хоризонтална плоскост е важна за отбелязване, защото вероятно съвпада с нивото на „водното огледало“, когато съдът е бил пълен с вода (или друга течност). По вертикала

златния съд е разчленен ясно на три „етажа“. Най-горният етаж (ще установим по-нататък) е „нощното небе“, което също е структурирано от три части (т.е. от три „небеса“).

Но да се върнем към полуокръжностите. Те са разположени съвсем равномерно в две редици по 72 бр., обърнати с дъгите една към друга, т.е. „отворени“, съответно горната – нагоре, а долната – надолу (вж. Обр. 6 тук горе). Продраскани са първо с циркул, след което тънките линии на полу-окръжностите им са дублирани от гъсти начуквания с центровка, т.е. с „точкуване“. И тук е мястото да подчертая, че понякога се виждат по две различни ямички, близо една до друга, означени като два близки центъра, от които са изчертани полу-окръжностите. Налага се обяснението, че първо обиколката е била разделена на 72 равни части, после в тях е центрирана по една ямичка и накрая в тези ямички е трябвало да се центрира циркула – за изчертаване на двете групи от по 72 полуокръжности. Но този циркул не винаги е центриран точно във вече означената, предварително, при разграфяването, ямичка. Следователно числото 72, на полуокръжностите (т.е. „Луните“) в схемата, в никакъв случай не може да бъде характеризирano като случайно. И това наистина е така. Оказва се, че числото 72 има изключително многобройни регистрации в историята на човечеството.

Числото 72 в различни култури¹⁴

¹³ Осемте умба на дъното в центъра може да символизират 8-те „патеки“, чието име е изопачена гръцка форма от името на египетското божество Птах (Венедиков 1992). Известно е, че това божество е почитано в Мемфис, заедно с още 8 божества, които също се наричали Птах. Същите са назовавани още „титани“ и „велики богове“. Те формирали първото поколение богове в митологията. Патеките са предци на Дардан, който въвел Самотракийските мистерии в Ида, Дардания (Динков 1999, 182-183).

¹⁴ В Уикипедия (Интернет) са качени много от характерните употреби на числото 72:

1. 72 са имената на бог Яхве в Юдаизма. Според Закария Сичин с помощта на геометрията мистиците на Кабала стигнали до числото 72 като числова тайна на Яхве. В библейския разказ, в който Господ наредил на Моисей и Арон да отидат на свещената планина, той им заповядал да вземат със себе си 70 израилтянски старейшини и двама

Най-силният астрономически аргумент, който обяснява честата поява на числото 72, е приведен от Зекария Сичин. Това число означава **72-те години, след изтичането на които, прецесията, придобива стойност точно 1 градус**. За 2160 години тя достига стойност 30 градуса, т.е. предизвиква преминаването на Слънцето от един зодиакален знак в друг (Сичин 2005, 42)¹⁵.

Числото 72 в Египет

Безспорно най-интригуващото съвпадение е връзката на числото 72 със **72-мата сподвижници на египетското божество Сет, които му помагат при убийството на брат му Озирис**. Това убийство станало на 17-ти Атир, когато Слънцето е в Скорпион, на 27-та година от царуването (според други – от раждането) на Озирис (Фрэзер 1983, 341). Датата 17-ти Атир е фиксирана у Плутарх на 13. XI (Плутарх 1977, 255 и бел. 43).

Друго сведение, свързано с раждането на боговете и числото 72, също поизлиза от Египет. Озирис бил плод на любовта на бога на земята Себ (Кеб или Геб) и небесната богиня Нут (у гърците това са Кронос и Рея). Когато богът на Слънцето Ра узнал, че съпругата му е изневерила, той решил, че няма да има на света месец или година, в който/която богинята да може да роди “плода” на тази връзка. Друг обожател на Нут обаче, богът на Луната Тот (= Хермес Трисмегист), успял да спечели в игра на дама от Луната **1/72-ра част от всичките 360 дни в годината, което прави точно 5 денонощия – така наречените епагомени**. Прибавени към египетската година, в края на годината, тези 5 дни били «прозорецът», в който проклятието на Ра не действало. Именно тогава, на първия *епагомен*, бил роден Озирис, на втория – Хор-Стари (върховен небесен бог), на третия – Сет (у гърците – Тифон), на четвъртия – Изида, а на петия – Нефтида. Изида, сестра на Озирис, станала негова съпруга, както Нефтида станала съпруга на Сет (Фрэзер 1983, 340).

Изключителна роля в египетската магия са играели и **36-те декани**. Важно е да се отбележи, че $72 = 2 \times 36$, т.е. връзката между двете числа е елементарна и очевидна. Всеки един декан упражнявал влияние върху здравето на определена част от човешкото тяло¹⁶. Тридесет и шестте декани (*демони*) оказвали най-голямо влияние върху човешкия живот и изобщо върху събитията във вселената. Техния кръг бил разположен над зодиакалния (Гочев 1999, 26).

Интересно е да се отбележи, че според египетските магьосници (които се страхували от силата на Сет, но се опитвали да я призовават), **Сет е „този, който раздели онова, което бе съединено“** (Стоянов 2000, 35). В този смисъл трябва да анализираме 72-те “разсечени” по средата, и отместени (като “разминаващи се”), кръгчета, обърнати с дъгите си в противоположни посоки, които са поставени в пояс при гърлото на съда от Казичене. Според мен тук се сблъскваме с една директна алюзия за “разделяне” („разсичане”), на две половини, които имат противоположен смисъл. Дружината на Сет („злото”) е едната половина (от 72-те) полукръгчета, обърнати нагоре – към сферите на нощта, докато другата

от синовете на Аарон (въпреки че той имал четири сина), т.е. общото число „сподвижници” е фиксирано точно на 72 бр.;

2. 72-ма са първоначалните последователи на Исус, според Лука (по други версии – 70);
3. 72 е броят на преводачите на Септуагинта, според легендарното “Писмо на Аристеев”;
4. 72 е броят на девствениците, които ще получи праведния мюсюлманин в „рая”;
5. 72 е броят на войниците-мюсюлмани в битката при Бадр и на мъчениците на имам Хюсеин в битката при Кербала.

¹⁵ Числото 72, възприето като «градуси», има директна връзка със символа на питагорейското съобщество – пентагона (петоъгълника; Власютинский 1990, 15). В питагорейската натурфилософия ефирът е додекаедър (правилно геометрично обемно тяло с 12 стени), а додекаедърът е образуван от 12 петоъгълника (срвн. «лъчите» на златния съд от Белене). Именно в тези петоъгълници се среща числото 72 градуса = 360/5. Числото 12 (на единството) било на Зевс, който държи дванадесетоъгълник (Фол 1986, 158-159).

¹⁶ Народната традиция в Египет си представяла деканите като страшни чудовища с глави на животни, като опасни духове, които със заклинания могли да бъдат извиквани и изгонвани от магьосник. По-късно евреите и християните ги превърнали в демони, които били обезсилвани и прогонвани от ангелите (DAGR Zodiacus, 1059).

е на Хор („доброто“), обърнати надолу – към Слънцето. Това разделение гарантира едно състояние на статично равновесие, което „държи вселената“ (Стоянов 2000, 20-21). Аналогично е и разделението, което направил бога на земята Геб, за Египет¹⁷. Конфликтът Хор-Сет е бил отъждествяван с конфликт между бога на светлината и бога на бурите. Идеята за дуалността Хор-Сет, по отношение фигурата на царя, е оказала трайно влияние върху египетската царска и държавна идеология. Текстовете на пирамидите загатват за сливането на двете божества във фигурата на царя. Фараонът черпел своята власт от Хор, а военната си сила от Сет. Не е изненадващо, че в египетската теология се появява двойният бог Хор-Сет (Стоянов 2000, 26-27).

Числото 72 в тракийската култура

Венецът, разкъсан върху ложето на куполното помещение в Голямата Косматка, има точно 72 плодчета (Мутафов 2008, 78)¹⁸.

Върху двете крила на вратата, водеща към куполното помещение на гробницата под могилата Шушманец, са изобразени по 6 „Слънца“, всяко с 12 лъча, т.е. лъчите върху всяко крило са общо $72 = 6 \times 12$. Това означава точно повторение на схемата от Казичене, тъй като и тук имаме две срещулежащи множества от по 72 елемента – общо 144¹⁹.

Върху широкия златен съд (фиала-панера-поднос?²⁰) от Панагюрското съкровище, са изработени **72 негърски глави**, в 3 кръга по 24 бр., с разширяващи се към периферията образи. От вътре, пред тях, е поставен един ред жельди, също на брой 24²¹, които, заедно с 12 малки розети (най-отвътре) дават общия брой 108 – за елементите на украсата на тази уникална „златна фиала“. В Панагюрското съкровище тя е единствената фиала, което навеждаше някои изследователи на мисълта, че този ритуален комплект е „непълнен“. Феноменално е обаче съвпадението с числото 108 – на сребърните фиали от Рогозенското съкровище! Това съвпадение показва, че става дума за цели, формирани напълно, култови сервиси, в които числото 108 има особено значение (вероятно това е оптималния брой на членовете на затворените, мъжки, орфически общества в Тракия?). Но да се върнем на 72-те „негърски глави“. Според някои учени те изобразяват „непосветените в доктрината“, т.е. те съответстват на участниците в дружината на Сет, която погубва божеството (Озирис-Дионис).

Накрая ще отбележа и една **„индийска връзка“ с числото 72**. Олтарят на огъня (Агни) в Индия бил изграден от 360 тухли (толкова били нощите в годината), в **5 слоя по 72 тухли**, които слоеве съответствали на един сезон от годината (Праджапати). Така в строителството на всеки нов ведически олтар се повтаряла космогонията и се вдъхвал живот на Праджапати – защото със строежа се изграждала и самата година, т.е. „времето се възраждало отново“ (Елиаде 1994, 95).

Двойният „лунен“ пояс, от „разсечени кръгчета“, върху съда от Казичене, завършва отгоре в основата на изпъкнал навън тесен хоризонтален канелюр с около 850 на брой²² коси

¹⁷ Поради враждата между Хор и Сет, Геб разделил страната на две половини – Долен Египет, принадлежащ на Хор, и Горен Египет, принадлежащ на Сет.

¹⁸ Златната чаша, открита пак там, има 8 радиални палмети на дъното (Мутафов 2008, 78).

¹⁹ Двукрилата каменна врата била затваряна от вътре. Тя била вторично обмазана с бяла мазилка. Приема се, че тя е имала два периода на използване. През първия са били видими слънцата, които заедно с касетите били боядисани в червено. През втория период цялата врата е била покрита с бяла мазилка, а касетите с червена, като слънцата не са били видими (Стоянова 2002, 539).

²⁰ Според Дел Медико – похлупак (Del Medico 1967, 41).

²¹ Числото 24, което се среща много често по фиали и съдове, произведения на тракийската торевтика, има лесно обяснение. Става дума за 24-та година от живота на бъдещия цар-жрец, когато той трябва да е преминал вече всички изпитания, според правилата на доктрината (по автори данни от анализите на съкровището от Летница).

²² Смятам, че вертикалните насечки са нанесени приблизително „равномерно“ и не се свързват с целенасочено търсене на точни числа. Ето защо, вместо да броя една по една всички тези, над 2300 (!), за трите пояса, чертички, се задоволих да дам тяхното приблизително число, изведено на статистическа основа, като средно-аритметично

насечки. Над този канелюр, следва един празен от към изображениия вертикален (цилиндричен) пояс, който също завършва в горния си край с втори по ред хоризонтален канелюр (с ок. 850 насечки)²³. И накрая следва трети (празен) вертикален пояс, който завършва отгоре с извито навън хоризонтално устие, върху чийто горен (хоризонтален) ръб са нанесени около 525/526 бр. коси насечки²⁴ (устие то очевидно е таксувано като трети, горен канелюр).

При изработката на гърлото на съда са оформени три последователни “сегмента” (пояс + канелюр), които се повтарят три пъти по вертикала, образувайки три “етажа”. Тези пояси означават “трите небеса” на нощното небе.

Трябва да се подчертае, че троичността е много характерна за находката като цяло, защото имаме 3 съда, поставени един в друг, изработени от 3 вида материал (злато, глина, бронз), като най-горният пояс – „нощното небе”, също е разделен на три “небеса”.

“Трите небеса” от нощното небе са така наречените (от античните астрономи) “сфери”, в които, на различни дистанции от Земята, се въртят видимите с просто око астрономически тела. Като изключим Слънцето, което заема цялата долна полусфера, което огрява с появата си всичко и прави невидими “светилата на нощта”, първата “сфера” от нощното небе (най-близката до Земята) е тази на Луната. Не случайно 19-те слънчеви лъча от централния слънчев мотив завършват в подножието на първия “етаж” на нощта, на който са изобразени 2 x 72, общо 144, „Луни” (= „разминаващите се полуокръжности”). От практическата астрономия е известно, че при появата на Слънцето на небето единствено Луната не изчезва, освен ако не се намира прекалено близо до него, т.е. ако не е във фаза новолуние (която трае около 2-3 денонощия). Следващата сфера” от нощното небе е тази на 5-те планети, а най-горният “етаж” (при устието), т.е. третата сфера, е тази на неподвижните звезди²⁵.

В структурата на златния съд много добре се улавя едно противопоставяне на две “небесни полусфери” – тази на деня (полусферата на Слънцето – изработена върху долната част на съда) и тази на нощта (тъмната полусфера – на “нищото”, която се материализира от отвора и трите “етажа” сегменти, които го ограждат отгоре. Долната полусфера е свързана еднозначно със Слънцето, отъждествено в много традиции с “абсолютния закон” и “абсолютната истина”, а горната – с нощта, нейната тъмнина и характерните и светили (Луна, планети, звезди). Празнината на отвора на съда отговаря точно на философската спекулация за тъждеството между “празнината”, т.е. “нищото” и “тъмнината”, т.е. “нощното небе”. Не случайно в схемата на съда “нощта” заема изцяло горната половина (т.е. “горната полусфера”), докато “слънчевия мотив”, с 19-те лъчи, обгръща долната, невидимата полусфера на небето, където се намира Слънцето през нощта.

Може да се заключи, че този съд е употребяван в култови церемонии през нощта, под открито небе (срвн. митове от българския фолклор, подобни на тези, в които жена-магьосница „сваля Луната в гърне”; (Венедиков 1987, 268)²⁶). Той навярно е бил пълен с вода (или с вино?), в отражението на която (което), на фона на нощното небе, са наблюдавани отраженията на звездите, Луната, планетите, и по някакъв начин са правени

съдържание (за всеки пояс). Прави впечатление, че насечките върху устието са по-разредени.

²³ Наклонени този път наляво, т.е. обратно спрямо най-долния канелюр, където са наклонени надясно.

²⁴ Наклонени надясно, т.е. отново обратно на предходния и както на най-долния канелюр.

²⁵ Планетите и звездите често могат да попаднат в *окултация*, т.е. да “изчезнат” в тъмната част на Луната, което логично означава, че те преминават “зад нея”, т.е. за един физически наблюдател на небето не е тайна, че звездите и планетите преминават “зад Луната”. Следователно те се движат в по-отдалечена (от Луната) “сфера” на небето.

²⁶ В някои песни магьосницата майка е свалила Слънцето и го турила в гърне. Свалени на земята Слънцето и Месеца (Луната) стават безсилни. Тогава „времето е спряло” и затова подобни магии са свързани с „раждането на времето”.

предсказания. С други думи напълнения с вода съд е тъждествен на огледалото²⁷. Интересни са и някои магически практики в херметизма. В Платоновия „Тимей“, богът-демиург, смесвайки различни елементи, произвежда „духовна материя“, а от нея извежда душите, на които предстои да „изработят“ живите същества. Изработването на душа е подсказано като „смесване на три същности в една форма, в определен за целта съд, в който образували „сместа на душата на вселената“ (Гочев 1999, 88, бел. 65). И в херметизма, както у Платон, се появява тезата за триделността на душата (Гочев 1999, 89).

Какво е основното послание на съкровището от Казичене?

Бронза (= „Луната“) „покрива“ (т.е. в него се вмести) глината (= „Земята“), което е равносилно на акта на самозачеване на Великата богиня-майка – акт, осъществен като сливане на нейните две основни персонификации – Луната („небесната Земя“ = бронза) и Земята (= глината). Това сливане е тъждествено на покриването на „вулвата“, в „Тангардък кая“, от лунна светлина, през 18,61 години, т.е. приблизително през 19 години – колкото са „лъчите“ на „Слънцето“ от долната полусфера на съда от Казичене.

От „самозачеването“ се ражда Слънцето, материализирано в находката като „златен съд“, който единствен носи „културни“ означения и очевидно е свързан с „тайното познание“, което е обхващало астрономическите и календарни цикли, които имат отношение към „самозачеването“, „първото раждане (на „хтоничния“ Зевс-Дионис)“, „инцеста“, „раждането на Слънцето“, т.е. на онези времеви отрязъци, свързани с появата на човешкото общество, ритмизацията на неговия живот и появата на митологията. Естествено, след като са „родени“ веднъж, някои от периодите ще бъдат употребявани и по-нататък, като календарни.

В една своя статия проф. Ал. Фол определи находката от Казичене като *кенотаф на божествената триада: майка, дъщеря, син-любовник* (Фол 1975). Привидната разлика с установеното тук, по-горе, е само в това, че в примордиалния акт на творението няма дъщеря, а само майка, която самозачева. Появата на дъщеря, заедно с майката, всъщност не е проблем, защото двете, от митологична гледна точка, са идентични и изофункционални.

Важни паралели на находката от Казичене са някои урни, положени една в друга, от некропола при с. Орсоя. Те са възпроизвеждали една по-масова практика, която включва и полагане на съдове, един в друг, на идоли, един в друг, и дори на идоли в погребални урни (Филипов 1974; Филипов 1976). Подредбата на съдовете от находката: златен (= Слънце) в глинен (= Земя) в бронзов (= Луна), отговаря на подреждане на астрономическите тела „в една линия“ (Слънце – Земя – Луна), която е линията на затъмненията (лунни и слънчеви; в прав и обратен ред).

Опит за анализ на числовите множества

Както бе коментирано по-горе, в златния съд от Казичене основното число е **72**:

$72 = 1 \times 72 = 2 \times 36 = 3 \times 24 = 4 \times 18 = 6 \times 12 = 8 \times 9 = 9 \times 8$. Следователно числото 72 се дели без остатък на цели 7 цели числа, от 1 до 10.

Тъй като в праисторията и античността с „овули“ се кодира „Луната“, т.е. синодичния месец (с продължителност 29,5305882 денонощия), очевидна е възможността „пакета“ от 72 овули върху съда от Казичене, да означава пакет от 72 синодични месеца (които ще означаваме за по-кратко, надолу в текста, със символа $\mathbb{C}$ – „луна“). Възприето като брой синодични месеци, числото **72** = 6 „лунни години“, а числото **144** (= 2×72) = **12 „лунни години“**. Последната стойност е интригуваща, защото е свързана с цикъла на планетата Юпитер (т.е.

²⁷ На хетски и египетски названието «огледало» е образувано от думата за «живот». Патерата/огледалото от Летница насочва към идеята, че е представена фигура, свързана с подземния свят и прехода смърт-живот. Огледалото е не само брачен, но и погребален символ, защото обредите сватба и смърт са изофункционални (Гинчева 1997, 59).

Зевс). Схемата ни дава възможност за достигане на числото на дните в цикъла на Юпитер (4332 денонощия) по следния начин:

$$72\text{C} \times 2 = 144\text{C} = \underline{1 \text{ цикъл на Юпитер}} - 80 \text{ денонощия}.$$

Крайната добавка от 80 денонощия = 72 + 8, е формирана като сбор от всички кръгчета с точки в схемата, изчертани с циркул, без изключение. При това събиране, двете множества от „разминаващи се полукръгове” (т.е. двете части на „разсеченото” от Сет кръгло „цяло”!) се събират в едно множество от 72 „цели кръга”, като към тях се добавят и 8-те (цели) кръга от центъра на дъното на съда (продраскани с циркул). Тази изчислителна схема използва всеобхватно всичките 144 полукръга, т.е. „Луни”, обединени в един „пакет”, като накрая, в крайната добавка се добавят и останалите 8 кръгчета (продраскани с циркул) от дъното на съда. Вероятно тази „формула” кодира основното послание – **“раждането на Зевс-Юпитер-Слънцето” – формула, която е основна и почти сигурна в този съд.** Другите вариативни възможности са следните:

$$72\text{C} \times 1 = 72\text{C} = \underline{19 \text{ цикъла на Меркурий}} - 78 \text{ денонощия}.$$

78 ≈ 80 = 72 + 8, т.е. тук вероятно имаме отново същата крайна добавка (80 денонощия), при това в същата посока (отново в недостиг), и съвпадение на числото 19 (циклите на Меркурий) с 19-те слънчеви лъча от централната схема. Разминаването с точната стойност е само две денонощия, което не е от голямо значение за точността на кодираната информация. По-нататък също ще се сблъскаме с такива пренебрежими неточности.

Тъй като в „украсата” на съда са изявени добре Октаетеридата (с „емблема” – 8-те „умба” на дъното) и Метоновия цикъл (с „емблема” – лъчите на централното „Слънце”), опитам се да изведа релации, с които те вероятно са кодирани в схемата:

$$72\text{C} + 19\text{C} + 8\text{C} = 99\text{C} = \underline{8 \text{ троп. г.}} = \underline{1 \text{ Октаетерида}}.$$

$$72\text{C} \times 3 + 19\text{C} = 235\text{C} = \underline{19 \text{ троп. г.}} = \underline{1 \text{ Метонов цикъл}}.$$

Интересни са, също така и следните допълнителни възможни релации:

$$1 \text{ Метонов цикъл} = \underline{12 \text{ цикъла на Венера}} - 72 \text{ дни (реално 71)}.$$

$$1 \text{ Метонов цикъл} = \underline{10 \text{ цикъла на Марс}} + 72 \text{ дни (реално 70)}.$$

$$1 \text{ Метонов цикъл} = \underline{1 \text{ Цикъл на завъртане на лунните възли}} + 144 \text{ дни (реално 147)}.$$

Крайните добавки (и излишъци) правят силно впечатление. Характерна е появата, тук, на Цикъла на завъртане на лунните възли, с който започнахме по-горе анализите на „пещерата-утроба”.

До сега използвахме умноженията: 72 x 1, 72 x 2 и 72 x 3, приравнени (като резултат) с “брой синодични месеци”. Логично е да продължим и по-нататък, като достигнем “тавана” на схемата 6 x 72:

$$72\text{C} \times 4 = 288\text{C} = \underline{72 \text{ цикъла на Меркурий}} + 156 \text{ денонощия} (156 \approx 152 = 144 + 8 = 2 \times 72 + 8). \text{ Тук е важно съвпадението на 72 цикъла на Меркурий с основното за схемата число – 72.}$$

$$72\text{C} \times 5 = 360\text{C} = 10631 \text{ денонощия} = \underline{1 \text{ цикъл на Сатурн}} - (144 - 16) \text{ денонощия}.$$

$$72\text{C} \times 6 = 144\text{C} \times 3 = 432\text{C} = \underline{35 \text{ тропични години}} - 26 \text{ денонощия} [35 = 19 + 16, \text{ т.е. сбора от всички елементи от дъното на съда; } 26 \approx 27 = 19 + 8, \text{ т.е. сбора от релефните елементи от дъното на съда}]. \text{ Цикълът от } 432\text{C}, \text{ непознат на читателя, е всъщност „тавана” в схемата от Летница}^{28}.$$

²⁸ Общият брой на овулите, нанесени неравномерно по околните ръбове на апликациите от Летница, е 433. Възприети като брой синодични месеци те дават точно 35 тропични години + 3 дни. Схемата от Летница е свързана с консеграционния цикъл на тракийския владетел. Вероятно 35-годишен е цикълът, който включва всички необходими религиозни процедури: инициации, подвизи, посвещения, след успешния край на които е завършвало окончателното изграждане на младежа като един истински владетел, достоен за цар. Редица съвременни изследователи, които се занимават с проблемите на тракологията, отбелязват, че най-вероятната възраст, в която тракийските мъже-

Що се отнася до цикъла на Сатурн – най-отдалечена от земята планета – еманация на „златния“, комунистически век от историята на човечеството (Неделчев 1996, 53), тук ще приведа едно спекулативно сведение от зороастризма. В доктрината на зороастризма планетата Сатурн е предводител на всички останали планети и се бие, на страната на „Ариманското зло“, в единичен двубой с Полярната звезда – предводител на съзвездията – еманация на „благодарната сила“ (Стоянов 2000, 60-61)²⁹.

Вместо заключение.

Очевидно „погребването“ на съкровището от Казичене е свързано с изтичането на някакъв голям календарен цикъл („еон“), в края на който е трябвало да се пристъпи, посредством „дарение“ (на „майка-земя“), към задвижване на „новото време“. Ако времето спре – светът загива! Затова то (времето) трябва „да се роди“ отново. Новото „раждане“ е без съмнение ритуален акт. В този смисъл находката от Казичене е „приношение в края на времето“. Тук ние сме изправени пред материалния код на едно рядко астрономическо събитие, което е означавало едновременно края и началото на един голям цикъл – „еон“, каквито са например циклите от 3000 години в зороастризма. Тъй като находката е „събирана“ в продължение на 500-600 години, може да се допусне, че става дума за цикъл от този порядък. Такива цикли, по аналогия, почти винаги са резултат само от изчисления, свързани с конкретната календарна система. Те съответстват на познатите днес десетки „ери от сътворението на света“, които нямат реална основа, освен математическа³⁰. Що се отнася до различния материал, от който са изработени съдовете. В митологията това е код за различни епохи от историята на човечеството (Мелетинский 1995, 308). Според М. L. West митовите за расите и тяхната връзка с металите идват от Средния Изток (West 1978, 174-177) и имат своите корени във II хил. пр. Хр. (В. Фол 2007, 227-228).

Предложеният тук комбиниран анализ показва как астрономията моделира митологията и успоредно на това цялата система от вярвания, свързана с появата и развитието на света, обществото и отделния индивид. Анализираният тук въпрос се нуждае от допълнения. На първо място, според мен е наложително едно прецизно археоастрономическо изследване на пещерата-утроба „Тангардък кая“, което да включва разчистване на пода и прецизна фиксация на всички издялани върху него „приемни маркери“.

Използвана литература

Василев 1987: В. П. Василев. Находката от Рогозен – традиционни и нови елементи в тракийската торевтика.- А, 3, 1987, 13-26.

Венедиков 1987: Ив. Венедиков. Златният стожер на прабългарите, С., 1987.

Венедиков 1992: Ив. Венедиков. Раждането на боговете, С., 1992.

Гочев 1999: Н. Гочев. Античният херметизъм, С., 1999.

Елиаде 1994: М. Елиаде. Митът за вечното завръщане, С., 1994.

аристократи са придобивали царски статут, е била именно възрастта от 35 години (Топалов 2004, 156, бел. 1).

²⁹ Впрочем, в тази битка, Марс и Сатурн надделяват над Полярната звезда и Вега, докато силите на Меркурий и Сириус се оказват равностойни. От тогава в зороастрийските сказания Сатурн си спечелва титлата на „онзи, чиято агресия достига надалеч“ и е смятан за планета на смъртта, докато Юпитер, който отстъпва пред Голямата мечка, става „планета на живота“. В зороастрийската астрологична схема смъртта на Праведния човек (Гайомард) е предизвикана от надмощието на Сатурн, носителя на смъртта, разположен в съзвездието Везни и „победител“ над носещия живот Юпитер, разположен в слаба позиция в Козирог (Стоянов 2000, 60-61).

³⁰ Разбира се, съществуват и любопитни съвпадения. Например, факт е, че така наречената българска и византийска ери „от сътворението на света“ съвпадат точно с времето на потопа, в средата на VI хил. пр. Хр., който е бил особено катастрофален за ареала на Черноморското крайбрежие.

- Лещаков 2008:** Кр. Лещаков, Г. Кацаров. Теренни археологически проучвания в рамките на проект “скок във времето” на ФАР в землището на с. Пъдарци, община Кърджали.- АОР през 2007, С., 2008, 122-126.
- Мутафов 2008:** Васил Мутафов. Паралели на прераждането от Орфей и Залмоксис с Йоан и Исус.- Анали, 1, 2008.
- Неделчев 1996:** Н. Неделчев. *Thracia Libera*, В. Търново 1996.
- Рабаджиев 2008:** К. Рабаджиев. Антроподемонът в Тракия.- *Phosphorion = Studia in honorem Mariae Cicikova*, С., 2008, 82-86.
- Станчева 1973:** М. Станчева. Тракийски златен съд от София.- МПК, 3, 1973, 3-5.
- Станчева 1975:** М. Станчева. Тракийската златна купа от София.- *Векове* 2, 1975, 59-63.
- Немировский 1983:** А.И.Немировский. Этруски. От мифа к истории, М., 1983.
- ПИП 1994:** Сб. Питагор и питагорейците, съставители А. Кашъмов и И. Панчовски, С., 1996.
- Плутарх 1977:** Плутарх. “Об Исиде и Осирисе”.- ВДИ, 3, 1977, 250-269.
- Сичин 2005:** Зекария Сичин. Космическият код, С., 2005.
- Стоев 2002:** М. Стоева, П. Мъглова, А. Стоев, И. Митева, М. Гумаров. Култова интерпретация на меридианни кулминации на Слънцето и звукови резонанси в пещерното светилище “Тангардък кая”, махала Илиница, община Кърджали. – *Спелео* 2002, Стара Загора, 11-13. X. 2004, 103-112.
- Стоянов 2000:** Ю. Стоянов. Другият бог. Дуалистичните религии от Античността до катарската ерес, С., 2000.
- Стоянова 2002:** Д. Стоянова. “Гръцката врата” в Тракия.- Сб. *Пиѳуе* = Изследвания в чест на проф. Ив. Маразов, С., 2002, 532-547.
- Филипов 1974:** Т. Филипов. Керамика и идолна пластика от късно бронзовия некропол при с. Орсоя, Михайловградско. – *Археология*, XV, 1974, 2, 12-23.
- Филипов 1976:** Т. Филипов. Некропол от късната бронзова епоха при с. Орсоя, Ломско. Албум. София, 1976.
- Фол В. 1993:** В. Фол. Скалата, конят и огънят. Ранна тракийска обредност. С., 1993.
- Фол В. 2007:** В. Фол. Скални топоси на вяра, С., 2007.
- Фол 1975:** Ал. Фол. Символичното погребение от Казичене.- *Изкуство*, 3-4, 1975, 11-13.
- Фол 1986:** Ал. Фол. Тракийският орфизъм. София, 1986.
- Фол 1990:** Ал. Фол. Тракийският етно-културен субстрат.- В: Сб. *Странджа. Древност и съвремие*, С., 1990, 445-453.
- Фол 1995:** Ал. Фол. Химните на Орфей, С., 1995.
- Фол 2004:** Ал. Фол. *Orphica Magica*. С., 2004.
- Фрэзер 1983:** Дж. Фрэзер. Золотая ветвь. М., 1983.
- Brennan 1983:** М. Brennan. *The Stars the Stones* (Ancient Art and Astronomy in Ireland). London, 1983.
- DAGR:** Dictionnaire des antiquités grecs et romaines. Paris, 1886.
- Del Medico 1967:** Н.Е. Del Medico. A propos du tresor de Panaguriste: un portrait d’Alexandre par Lysippe.- *Persica III*, 1967-1968, 37-67.